

УДК 811. 112. 2'373. 421

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-28>**Ірина КАЗИМІР,***orcid.org/0000-0002-0230-4281*

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) *kazymir.iryuna@kpnu.edu.ua***СЕМАНТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ ПЕРЕТИНУ ТА НЕСУМІСНОСТІ
КОНТЕКСТУАЛЬНИХ СИНОНІМІВ В ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ**

Когнітивно-дискурсивна парадигма на сьогодні передбачає активне вивчення мовленнєвих явищ, до яких відноситься контекстуальна синонімія. Значення взагалі та синонімія зокрема завжди привертатимуть увагу лінгвістів, незалежно від того, якими лінгвістичними проблемами вони займаються. Будь-які теоретико-практичні пошуки в будь-яких семасіологічних дослідженнях неможливі хоча б часткового розв'язання проблеми синонімії.

Запропонована стаття досліджує логіко-семантичні відношення перетину та несумісності контекстуальних синонімів в сучасному британському газетному дискурсі. Контекстуальні синоніми актуалізують подібність значень лише в рамках певного контексту, а тому характеризуються контекстуально-ситуативною зумовленістю та унікальністю семантики. На матеріалі медичних статей із якісних газет вивчається логіко-семантичне відношення перетину, а саме: звуження та розширення значення. Стаття покликана схарактеризувати контекстуальну синонімію як особливий тип лексичних відношень. Дослідження виявило домінуючий тип відношення перетину, який характеризується звуженням значення. Виникнення аналізованого матеріалу в газетному-інтернет дискурсі зумовлюється когнітивною та асоціативною природою категорії контекстуальної синонімії та її суб'єктивно-об'єктивними чинниками. Явище контекстуальної синонімії у газетному дискурсі трактується як оказіональний та мовленнєвий феномен, спільність значень в межах котрого виводиться суб'єктивно-асоціативно-когнітивним шляхом. Контекстуальна близькість значення сприймається мовцем індивідуально через поодинокі-ситуативний характер семантики.

У роботі комплементуються методи компонентного аналізу – для визначення семного складу лексеми; контекстного – для виокремлення категорії контекстуальної синонімії; логічного аналізу – для визначення семантичних змін внаслідок зближення значення.

Ключові слова: *контекстуальні синоніми, відношення перетину, відношення несумісності, потенційна сема, газетний дискурс, мікроконтекст.*

Iryna KAZYMIR,*orcid.org/0000-0002-0230-4281*

Senior Lecturer at the Department of the English Language

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

(Kamianets-Podilskyi, Khmelnytskyi region, Ukraine) *kazymir.iryuna@kpnu.edu.ua***SEMANTIC RELATIONS OF INTERSECTION AND INCOMPATIBILITY
OF CONTEXTUAL SYNONYMS IN NEWSPAPER DISCOURSE**

The given paper is based on cognitive-discursive paradigm that involves the active study of speech phenomena including contextual synonymy. Meaning, in general, and synonymy, in particular, will always attract the attention of linguists, no matter what linguistic problems they deal with. Any theoretical-practical search in any semasiological research is impossible to at least partially solve the problem of synonymy.

The proposed article are aimed at investigating the logical-semantic relations of intersection and incompatibility of contextual synonyms in modern British newspaper discourse. Contextual synonyms actualize the similarity of meanings only within a certain context, and therefore, have been characterized by contextual and situational conditioning and uniqueness of semantics. On the material of medical articles, the logical-semantic relation of the intersection is studied, namely: narrowing and expanding the meaning. In the proposed article, contextual synonymy is characterized as a special type of lexical relations. The study revealed a dominant type of intersection relation, which is characterized by a narrowing of meaning. The emergence of the analyzed material in the newspaper-Internet discourse is determined by the existence of both cognitive and associative nature of the category of contextual synonymy. Contextual synonymy is based on the principles of subjectivity and objectivity in mass media discourse.

The phenomenon of contextual synonymy in newspaper discourse is interpreted as an occasional and speech phenomenon which is relied on subjective, associative and cognitive basis. Contextual proximity of meaning is perceived by the speaker individually due to the single-situational character of semantics.

The work complements methods of componential analysis – to determine semantic composition of a lexeme; contextual – to highlight the category of contextual synonymy; logical analysis – to determine semantic changes due to convergence of meaning.

Key words: contextual synonyms, relation of intersection, relation of incompatibility, potential seme, newspaper discourse, microcontext.

Постановка проблеми. Зародження у лінгвістичній семантиці нових установок та перспектив когнітивно-дискурсивної парадигми мотивує нас вивчати синонімію через дію екстралінгвальних факторів. Категорію контекстуальної синонімії завжди трактували складною та достеменно ще не вивченою темою для дослідження саме через її маргінальність та різноаспектність. Натепер виникає потреба у комплексному аналізі контекстуальної синонімії на матеріалі сучасного британського газетного дискурсу з опертям на когнітивно-дискурсивну парадигму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вітчизняними вченими явище контекстуальної синонімії досліджується переважно в контексті художнього дискурсу, а саме: прагматистичні та когнітивні характеристики на матеріалі української мови (Семак, 2020) та німецької мов (Суддя, 2014, Басок, 2006). На матеріалі французької мови досліджуються контекстуально-синонімічні відношення віддієслівних іменниками у мас-медійному контексті (Яблонська-Юсик, 2016). Зарубіжні вчені вивчають лексико-семантичні відношення на матеріалі англійської мови (Zeng Xian-mo, 2007) та здійснюють вибірку спеціальних контекстів щодо автоматичного набуття статусу синонімії тих чи тих лексичних одиниць (Masato Nagivara, 2006).

Принагідно зазначимо, що явище контекстуальної синонімії в аспекті її когнітивно-дискурсивного функціонування відсутні в межах англістики. Це пояснюється і визначається функціонуванням різних факторів, які ускладнюють вивчення контекстуальних синонімів. Вищенаведені фактори зумовлюють актуальність та підвищений інтерес щодо звернення нас до вивчення мовленнєво-окаціональних лексичних одиниць у дискурсі.

Мета статті – напрацювання фактичного матеріалу із газетних текстів медичного спрямування для системного аналізу логіко-семантичних відношень перетину та несумісності. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: схарактеризувати ключові поняття в аспекті категорії контекстуальної синонімії; здійснити вибірку досліджуваного об'єкта на матеріалі якісно-масових періодичних видань; дослідити на матеріалі логіко-семантичного відношення перетину такі типи зміни значення як звуження та розширення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Спершу, охарактеризуємо явище контекстуальної синонімії з позиції її розмежувальних однак. Так, відомо, що контекстуальна синонімія відрізняється від мовної тим, що інтегральна сема не фіксується лексикографічними джерелами, а виводиться у ході контекстного аналізу.

Функційно-мовленнєві синоніми та синоніми з одним контекстуальним денотатом можна об'єднати в одну назву – контекстуальні синоніми (далі КС). До основних розмежувальних ознак синонімів є схожість значення за основною чи факультативною семами, тоді як контекстуальні синоніми відрізняються від мовних тим, що характеризуються наявністю потенційної (ймовірнісної) семи, яка виникає під дією певних екстралінгвальних умов у ході контекстологічного аналізу. Слід зауважити, що синонімія характеризується першорядністю денотативного змісту, натомість у контекстуальній синонімії семи денотативного змісту займають другорядні позиції. Лексична номінація одного й того ж самого денотата різними лексичними засобами є предметом окремого вивчення.

У нашій праці ми послуговуємося трактуванням контекстуальної синонімії, яке постулює Вероніка Басок (Басок, 2006) у своїх дослідженнях. Згідно нього, контекстуальними синонімами вважаються одиниці, яким властиві кореферентність, семантична подібність та спільні прагматичні характеристики.

Щодо семантичної подібності відзначимо, що до семного складу контекстуальних синонімів відноситься потенційна (ймовірнісна, okazionalna) сема, яка есплікується за певних умов (контекстів) і суперечить ознакам лексичного класу (Селіванова, 2006: 526). Контекстуальна синонімія містить суб'єктивні смисли та асиметрію у вираженні цих смислів. Так, для контекстуальних синонімів притаманні логічні відношення включення, перетину та несумісності (Zeng Xian-mo, 2007: 33–36).

На матеріалі газетного дискурсу розглянемо логічні відношення перетину та несумісності в межах категорії контекстуальної синонімії. Відношення перетину належать таких логічних відношень, коли значеннєвий аспект лексичних одиниць перетинається. Мовленнєві одиниці займають один рівень на відміну від логічних відношень

“включення” (inclusion). Більшість контактних розташованих контекстуальних синонімів перебувають у відношеннях перетину. Якщо порівняти значеннєву зону перетину семантичних синонімів і контекстуальних, то в останніх у зоні перетину актуалізуватиметься лише частина значення контекстуально зумовлених синонімічних лексем.

В зоні перетину значення КС спостерігається звуження значення з метою передачі актуальної інформації у певному контексті. Так, наведений уривок із газетного тексту вказує на випадок перетину значень КС: *deteriorating = exclusion*. Їхні значення перетинаються, і вони можуть вважатися контекстуальними у тому випадку, якщо в сумі транслюється сема стану погіршення якості життя як виходу із реальності:

Avoiding the disease in a country, and a world, that is determined to get back to pre-pandemic times, is not only dangerous for them, but poses a new threat altogether: a swiftly deteriorating quality of life and exclusion from the outside world (THE GUARDIAN 20/06/2022).

На сьогодні спостерігаємо нові медичні терміни на позначення захворювання COVID-19 та його наслідків:

Getting all the jabs available to you, says Bauld, “also means you reduce your risk of long Covid, because we know that people who have symptomatic Covid, and particularly who become unwell – those are the ones who are getting long Covid”. (THE GUARDIAN 16/12/2022).

Медичний термін “*long Covid – тривалий Covid*” ще не є загальноприйнятим медичним терміном, однак неодноразово на шпальтах британської масово-якісної періодики зустрічаємо їх послугування. Термін позначає стан пацієнта, який був інфікований SARS-CoV-2, і ще повністю не одужав та має легкий перебіг симптомів протягом тривалого періоду. Усі симптоми характеризують коронавірусною інфекцією. У прикладі функціонують контекстуальні синоніми для забезпечення актуальної ситуації на позначення хвороби «*тривалого Covidу*»: *symptomatic Covid, to get a long Covid, to become unwell*. Спостерігаємо випадок, коли значення КС у зоні перетину звужується з метою «включити» основне значення до іншої лексичної одиниці, як-от: *to get the jabs = to reduce one's risk*. Значення зони у точці їх перетину звужується за принципом від загального до окремого.

Існують випадки використання контекстуальних синонімів, значення яких не перетинаються. Відношення несумісності вказують на те, що два КС взаємозамінюються лише у наведеному контекстом:

Seasonal flu has been a benchmark for Covid since the earliest phase of the pandemic and in the spring a threshold was crossed and Covid became less deadly than seasonal flu for all age groups (THE GUARDIAN 17/07/2022).

Функціонування КС актуалізується у значеннях, коли сезонний спалах грипу у наведеному контексті є орієнтиром для коронавірусної інфекції SARS-CoV-2.

I'm more resilient, more determined. I now prioritise my mental health and my own happiness (THE GUARDIAN 03/10/2022). Контекстуальний синонім *resilient* позначає стан радості, успіху після важкого періоду, натомість *to be determined* означає стан рішучості щодо досягнення цілі, плану, незважаючи на супутні обставини. Внаслідок поєднання двох контекстуально-синонімічних одиниць, з'являється потенційна сема, яка позначає твердість та невіддільність особистості, для котрої ментальне здоров'я є особистим щастям. Значення контекстуальних синонімів у зоні їх перетину звужується. Так само, спостерігається звуження значення контекстуально-синонімічної пари *mental health = own happiness*.

“We have never been in a better position to end the pandemic – we are not there yet, but the end is in sight. “A marathon runner does not stop when the finish line comes into view, she runs harder, with all the energy she has left. So must we. “We can see the finish line, we're in a winning position. But now is the worst time to stop running. Now is the time to run harder and make sure we cross the line and reap the rewards of all our hard work.” (THE GUARDIAN 14/09/2022).

В газетному уривку містяться контекстуальні синоніми: *she = a marathon runner; the finish line = a winning position*, які характеризуються відношенням перетину із розширенням значення. Розширення значення також спостерігається, де контекстуально-синонімічний ряд *a finish line = a winning position = to cross the line = the end is in sight* характеризує кінцевий результат як поліпшення ситуації, шляхом подолання усіляких негараздів завдяки невтомній праці.

Висновки. Контекстуальній синонімії притаманна різноманітність та експресивність форм викладення інформації на матеріалі газетних статей. Категорії контекстуальної синонімії характерні логіко-семантичні відношення перетину та несумісності. Фактологічний мовленнєво-газетний матеріал виокремлює переважаючий тип звуження значення в межах того чи того газетного мікроконтексту. Розширення значення слугує причиною вторинної номінації, де КС можуть взаємозамінюватись у певному контексті. Близькість зна-

чення КС пояснюється також функціонуванням елементів авторської картини світу. Так, газетний текст характеризується суб'єктивним викладом актуальної інформації, де спостерігається розширення та зближення значень ситуативно-мовленсвих одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басок В. А. Контекстуальна синонімія: семантико-стилістичний та прагматичний аспекти (на матеріалі іменників сучасної німецької мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 20 с.
2. Семак Л. Семантико-стилістичний аспект контекстуальної синоніміки сучасної української жіночої прози. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, т. 3. С. 77–82.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 716 с.
4. Суддя А. М. Функціонування контекстуальних синонімів-прикметників у німецькомовному художньому дискурсі : когнітивний та прагматистичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2014. 20 с.
5. Яблонська-Юсик І.В. Контекстуальна синонімія віддієслівних іменників сучасної французької преси. *Науковий вісник ДДПУ імені І.Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2016. № 6. С. 212–215.
6. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (retrieved: 28.03.2023).
7. Masato Hagiwara, Yasuhiro Ogawa, and Katsuhiko Toyama. Selection of Effective Contextual Information for Automatic Synonym Acquisition. In Proceedings of the 21st International Conference on Computational Linguistics and 44th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. 2006. P. 353–360, Sydney, Australia. Association for Computational Linguistics. URL: <https://aclanthology.org/P06-1045/> (Retrieved 28.03.2023).
8. Zeng Xian-mo. Semantic relationships between contextual synonyms. *US-China Education Review*. 2007, Volume 4, No. 9 (Serial No.34). URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502523.pdf> (дата звернення: 28.03.2023).

REFERENCES

1. Basok, V. Kontekstualna sunonimiia: semantyko-stylistychnuy ta pragmatychnuy aspektu [Contextual Synonymy: Semantic, stylistic and pragmatic aspects]. (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Kyiv. 2006. 20 p. [in Ukrainian]
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (retrieved: 28.03.2023).
3. Masato Hagiwara, Yasuhiro Ogawa, and Katsuhiko Toyama. Selection of Effective Contextual Information for Automatic Synonym Acquisition. In Proceedings of the 21st International Conference on Computational Linguistics and 44th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. 2006. P. 353–360, Sydney, Australia. Association for Computational Linguistics. URL: <https://aclanthology.org/P06-1045/> (Retrieved 28.03.2023).
4. Semak, L. Semantyko-stylistychnyi aspekt kontekstualnoi synonimiky suchasnoi ukrainskoi zhinochoi prozy [Semantic and stylistic aspect of contextual synonymy of modern Ukrainian women prose]. *Aktualni pyttannia humanitarnykh nauk*. 2020. 28 (3), 77–82 [in Ukrainian].
5. Selivanova, O. Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediia (Contemporary Linguistics: terminological encyclopedia). Poltava: Dovkillia-K, 2006. 716 p. [in Ukrainian].
6. Suddia, A. M. Funktsionuvannya kontekstualnykh sinonimiv-prikmetnykh u nimetskomovnomu khudozhnomu diskursi: kognityvnyi ta pragmastylistychniy aspekti [Functioning of contextual synonyms-adjectives in the German-language artistic discourse: cognitive and pragmastylistics aspects] (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Zaporizhzhia. 2014. 20 p. [in Ukrainian].
7. Yablonska-Yusyuk I. V. Kontekstualna synonimiia viddiieslivnykh imennykh suchasnoi frantsuzkoi presy. [The contextual synonymy of the gerund in the modern French press]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriia "Filolohichni nauky"*. *Movoznavstvo*. 2016. № 6. S. 212–215 [in Ukrainian].
8. Zeng X. Semantic relationships between contextual synonyms. *US-China Education Review*. № 4, No. 9 (Serial No. 34). 2007. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502523.pdf> (retrieved: 09.09.2021).